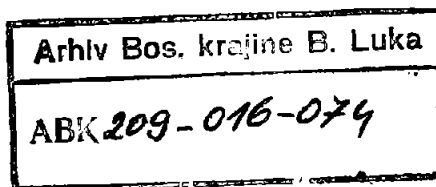

STOKO BERIĆ, panzinover
Selo Mašići, opš. Bos. Gradiška

S J E Ć A N J E

na predratne i ratne dane

Mašići, decembra 1987 godine

STOJO BERLO, penzioner
Mašići, Bos. Gradiška

SJECANJE NA ^PREBRATNE I RATNE DANE

Rodjen sam u selu Mašićima gdje sam završio Osnovnu školu 1934 godine i to sa zakašnjenjem od 1 godine. Pred polazak u školu moj otac me odveo kod popa i molio ga da mi preradi godište, da bi išao kasnije tj. dogodine pošao u školu. Dotle bi porasla druga djeca koja bi nastavila čuvati stoku u mjesto nene.

Nakon popijenih nekoliko čaša rakije koju je ožac donio, pop je uzeo knjige i prepravio godište: od 1921 napravio 1922, onda je ustao i povukao me za uši i dodao: "Sada si mladji za 1 godinu" i dodao: "R odjen si 24.4. 1922 godine", pa da bi bolje upamtio još me bolje potegao za uši i dodao "Nazdravlje". I sada kada se toga sjetim uši mi se zažare, tako se osjećam.

Po završetku školske godine 1934, osnovnu školu sam završio sa vrlo dobrim uspjehom.. Odmah po završetku škole moj otac ase dogovorio sa ondašnjim pekarom Ostojom Kovačević, koji je imao svoju vlastitu pekaru u selu Mašićima, da ja učin kod njega zanat za pekara 4 godine. Majstor mi nije plaćao ništa, a ja sam morao raditi što se ono kaže "od jutra do sutra". I tako jednu godinu. Ostao sam i go i bos. Tada mi je otac zabranio na posao 3 dana.

Nakon četvrtog dana otac mi je rekao da idem u pekaru i da više nisan šegrt nego radnik i da ću nositi hljeb po dućanima (prodavnicama). Toga dana sam otišao u pekaru uveče. Preko noći se pekao hljeb, ali pretežno lepinje i zemičke, pecivo koje je nošeno po dućanima (prodavnicama). U pekari je povremeno radio i gazda Ostoja, kada je bilo dosta porudžbina, pa onda majstor Niko, koji je imao drvenu nogu. Kad on siđe u rupu, pred peć moranu se sve dodati, a on sam stavlja pecivo u peć i vadi iz špeči, koje smo preuzimali kalfa Božo, majsorica i ja.

u 4 sata uhutro dolaze raznosiči peciva i to: Grujčić Gojko, Milan Škoro, Buvač Stojan, Kesić Stojan i Kosojević Djordjo. U korpe za nošenje pecivo je brojio gazda Ostoje i majstor Niko. Meni je brojao majstor Niko i stavio 2 lepinje za hranu, koje nisu bile pravog oblika, nego pale na peć pa su malo krive. Ja i Grujčić Gojko smo krenuli skupa tako da bi mi pokazao teren, i to za

Miljeviće, pa preko dvorišta za Brezovaču, Gornju Jurkovicu, pa nazad Jazovac kod Šinika i u 11 ili 12 sati u pekaru.

Kada sam se vratio našao sam na verandi gdje sjede: majstorica Jelma, majstor Niko i Topić Vujo.. Trgovci su po primitku peciva odmah isplaćivali i novac se donosio gazdi. Po povratku, tako sam i ja predao za onoliko koliko sam peciva odnio. Račun je bio tačan. Niko je rekao da počistim pekaru i donesem vode i da mogu otići u hlad, otpavati i odmoriti se, Kada sam to počistio uzeo sam praznu vreću i svoj kaput i otišao u hlad. Tamo sam našao Vuju gdje leži u hvađu, pozvao me sebi i upitao da li je bilo teško nositi peciva i da li sam se umorio. Nisam mu na to ni stigao odgovoriti, on je nastavio: Vidiš Stoko. Gledam ja, kada si se vratio i predao novac, ponosni su natebe. Ali, ne ideni u prilog ono što te nateraje da čistiš pekaru i donosiš vodu. Umjesto da su ti dali da jedeš i da ideš leći "idi počisti i donesi vodu" pa se onda odmaraj i naspavaj, a nisi jeo znan. Rekao sam da je ušao Niko i da mi je dao lepinju, kada sam čistio, da sam lepinju pojeo i da sada nisam gladan.

Vujo kao da se naljutio. Vidiš Stojko, majku im, sve su ovo kulaci. Oni izrabljuju radničku klasu. Pitao sam Niku i majstoricu koliko si zaradio danas? Ja ga priupitah jesu li ti rekli?. On odgovori: "Jesu". Pa koliko sam zaradio? Keže on dinar i po. Majku im i po njihovu. To su ugnjetači radničke klase, pa se zamisli i reče: razovaracu još sa majstor Nikom.. Tada smo se rastali i ja sam otišao cjepati drva . Majstor Niko me je pitao jesam li se odmorio. Rekao sam da jesam, ali sam slabo spavao radi muha, kojlu se i dobro ujedaju..

Tada su u našem selu postojale ove radionice: Pekara, Kovačka radnja, Stolarska radionica , Obučar (šuster) za opravku obuće, Berbernica, Trgovina nješovite robe, Osnovna škola i crkva. Često sam puta vidjao Vuju Topića kad razgovara sa ljudima pred jednom od ovih radnji, a isto tako u crkvenom dvorištu, nedeljom kada se ljudi okupe.

Jedne noći kada smo vadili pecivo iz peći i ja slagao onako vruće u kasete (majstor Niko je vadio iz peći), majstor Niko me upitao: "Jeli Stoko? Kako Tebi izgleda Vujo? Od govorio sam da kao čovjek nije loš po mome mišljenju. Majstor je nastavio da mu je Vujo jednom prilikom rekao da ti dam više jesti i nastavio da kada smo sami da jedan peciva koliko mogu, samo pazi da ne vidi gazda i gazdarica. A kada ti budem pecivo brojao uvijek ću ti dati

2 do 3 više. Ako bi gazda ili gazdarica vršili kontrolu pa našli 2 ili 3 komada više, reci da nisi ništa jeo, pa da ti je to za hranu. Tako je i bilo, ali moj koš koji sam nosio nisu nikada kontrolisali.

Jednom prilikom Vujo mi je pričao o velikoj Rusiji i kako je ukinuta vast carska i da je zavládala radnička klasa. Tad me je upitao da li volim da čitam. Odgovorio sam sa da. Obećao mi je donijeti jednu dobru knjigu da čitam. Nakon toga ođem ja kod svoga strica Jovana. Bila je nedelja oko 16 sati i tamo nađem Vuju sa stricem gdje pričaju. Kada sam ih pozdravio Vujo mi dáda jednu poveliku knjigu i kaže: dobro je prouči pa ćeš postati dobar revolucionar. Zahvalio sam se i donio knjigu kući.

Kada sam došao kući i razmotao knjigu i vidio naslo "KAPITAL". Kada sam je otvorio i prelistao, vidio sam da su puni svi listovi, od kraja do kraja i da nije pisano kao knjige Junačke, Narodne i Lirske pjesme (koje sam volio čitati) i da je ovdje napisano na jednoj strani kao na 3 do 4 strane junačkih pjesama. Tu knjigu sam prestao čitati, jer mi nije jasno šta to znači sve znači riječi: Menjševici, Boljševici, Socijalizam, Boljševizam, Marksizam i ostalo da ne nabrajam, tako zagonetno i meni nejasno. Kada sam pošao u Beograd ostavio sam knjigu "Kapital" kod strica Jovana da je vrati Vuji, jer je stric bio nepismen.

Januara mjeseca 1939 godine dogovorimo se kao drugovi; ja, Slavko Adamović, Mile Mladenović, Dušan Baštinac i Stojan Buvač da idemo u Beograd. Svi se skupa nastanimo kod kod Stojana Remećića koji je imao stan u Lěvskoj ulici br. 2, na Karaburni i zaposlimo se Pomorstvu na izgradnji zimovnika na Ada Huji, gdje sam radio do 14 februara 1940 godine, onda se zaposlio u Štofari Kostića i sinovi, = današnja Oktobarska sloboda.

6 aprila 1941 godine napadnut je Beograd od njemačke avijacije jutro u 6 sati. Grad bez odbrane, ulice zasute, kuće porušene, užas jedan. Ja i Pero Bosnić i Slavko Adamović rješimo da se vratimo za Bosnu i sjedemo se dogovarati: šta će mo? Novaca nemamo za voz ili autobus. Da idemo pješice preki put neznamo, a pojaviće se i vođena prepreka, pa smo rješili da idemo željezničkom prugom.

Išli smo uz Savu do Batajnice i tu nadjemo Čamac. Pero Bosnić je znao voziti Čamac i prebaci nas preko Save. Dodjemo do pruge i prugom uputimo se prema zapadu. Nismo išli ni jedan kilometar, napali su nas avioni i počeli mitraljirati po nama. Kada je to prošlo, nastavimo put dalje, a ono opet avioni, a mi bježi što dalje od pruge, lijevo ili desno, tako sa nas trojicu nisu više pratili. Tada smo donijeli odluku da putujemo noću, a preko dana da se odmaramo. Četvrtu noć smo stigli u Okučane, gdje smo bili obavješteni da dolaze Nijemci, pa smo se požurili da bi prešli Savu.

Od Nove Varoši do mosta na Savi bila su postavljena na svako 100 metara dva stražara, te nas je jedan do drugog sprovodio i davao lozinku i obavještavao da smo civili i da putujemo kući. Na sred mosta na Savi zaustavila nas je Žandarmerijska straža i tada smo naišli na obali na Žandarmerijskog narednika Milana Goronju, kojeg sam poznavao od ranijih godine., jer je često noćivao u kući moga oca kada su bili u patroli na terenu. Podrobno nas je ispitivao šta smo vidili ili čuli. Bilo je to u svanuće i on nas je pustio da idemo dalje. Nismo čestito ni izašli iz grada, razlegla se eksplozija. Most na Savi bio je srušen i uništen.

Mislim da je to bilo od 10 do 14 aprila 1941 godine, glavnom cestom Banja Luka Bos. Gradiška išle su prema Banja Luci njemačke jedinice.

Pod jesen 1941 godine formirane su Pozadinske Čete.. Na čelu Čete kao komandir (u Mašićima) bio je Topić Mijailo, a vodniči u vodova: Radumilo Mirko, I Voda, Djukić Vid, II voda u čijem sam vodu bio i ja Vujo Topić je imao lovačku pušku i često se nalazio na ~~zaseci~~ tom frontu koji se protezao kroz zaseoke Osorine, od Elez zagića do Vilusa, odnosno on je ne tom terenu obilazio stražarska mjesta. Tako je to bilo do 15 marta 1942 godine, kada je počela ofanziva na Kozaru i tada smo se povukli za Kozaru.

U Kozari smo bili u obruču, a svaki put kada bih sreo Vuju on bi mi pričao kako Sovjetski Savez napreduje i da će Rusija pobediti dok samo zazimi i da se to neće dugo zadržati.

Julna mjeseca 1942 godine bili smo zarobljeni i oterani u logor Stara Gradiška. U logoru je bilo na hiljade ljudi, žena i djece. Ustaše, su počele prozivati vidjenije ljude. Kada koga prozovu, on se odazove, odveduga i više se ne vrati. Nas par Mašićana smo sjedili u jednoj grupi, jedan do drugoga i sa nama i Vujo. Tada su počeli prozivati i Vuju Topića. Ja sam gledao predase u zemlju,

a tako i ostali. Kada je ustaša upitao drugi put: Da li ko poznaje Vuju?, data je Vujo ustao i rekao: Ljudi ja poznajem Vuju, ali ga ne vidim. Ustaše su ga tada prozvale da ide sa njima kroz narod da pronadje Vuju Topića. Tako su ga tražili izvjesno vrijeme i nisu ga pronašli. Kada su vidili "da ga nema", onda je jedan ustaša (od dvojice koji su išli sa njim) osmotrio ga i opsovao mu majku srpsku, a drugi ga udario nogom u zadnjicu i poslali na nazad odakle je pošao i tako se Vujo vratio živ. Kada se vratio ja ga pitam šta bi sa tobom? A on odgovori, dobio sam šamar i nogu u guzicu. Pitam zašto, a on odgovara: Zato što nisan mogao naći Vuju Topića, a vjeruj meni, ako ga nađem odmah ću ga prijaviti, jer ja neću da stradam zbog Vuje. Kasnije pola sata mi je na uvo šapnuo: ovo sam ti rekao radi špijunaže. Špijuniraju nas ko šta govori. Za to ti savjetujem da šutiš. Nakon 10 do 11 dana nas je postrojila. i odabiralo mlađe i zdravije.

P_o šestorica u redu, skoro trčecim korakom kolona je krenula u Okučane, gdje su čekali stočni vagoni. Tu nas je potrpalo po 80 ljudi u jedan vagon. Napominjem da za tih 10 do 12 dana koliko smo proveli u logoru Stara Gradiška nismo primili nikakve hrane. Nas nekoliko lizali su kukuruzno brašno koje je imao u torbi moj otac i i Kosta Zmirić. Jednoga dana nas je uteralo u kulu, koliko je moglo stati, pošto nas je tuklo i nagonilo u kulu kao stoku. Na jednim vratima ćelije udario me je ustaša kundakom od puške, tako su me drugovi uvukli unutra bez svijesti. Kada sam došao sebi našao sam se u samom krugu. Ko me je tu vratio meni nije poznato i kako smo dospjeli napolje. Otac mi je rekao dan su me izveli on i drugovi izmedju sebe..

Kada su počeli odabiranje mlađih i zdravijih, bila je tu i neka njemačka komisija i te uputili u Okučane na utovar. Transport je krenuo u Sisak. Kada smo stigli u Sisak tu je oformljena kuhinja koja je kuvala kukuruznu juhu ili grahovu juhu dva puta na dan. Pošto smo bili izmučeni od gladi u tom dvorištu Tvornice stakla, bilo je trave pa smo svu travu počupali i pojeli. Uz jedan zid bio je bršljan. I on je pojeđen koliko se moglo dohvatiti rukom. Padali smo od gladi. Prvo nismo ništa radili. Kasnije su pojačali hranu. Kuvalo je 6 vežih kazana isto juhu i tada smo išli pred komisiju davati podatke (Ime, prezime, očevo ime, odakle si) i onda smo čekali proputnice sa slikom. Prilikom slikanja za proputnicu kako su je zvali slikali su po dva čovjeka odjednom,

samo rastavljeni, otkuženi jedan od drugog. Ja sam se slikao sa Ilijom Vidovićem iz Mašića, pa sam malo zakasnio na kazan. Došao sam sa porcijom do kuvara i on mi je dao pola kašike. Zamolio sam ga da mi uspe još. Tada je prišao ustaša i rekao ja ću ti dati koliko trebaš i počeo me udarati i šamarati, tako da se i ono usuto prosulo i još moja dva zuba izbijena. Naredio mi je da njsme sjednem uza zid i ja sam sjeo i tu ostao do večeri. Tada je prišao Vujo i požalio me, a do tada ga nisam vidio u Sisku i rekao mi je da on sutra odlazi da je tako čuo. Kada je otputovao meni nije poznato, nisam vidio, jer onako premlaćen sam ležao na zemlji, sve dok nisam nanovo prohodao i vodio računa da što manje dobijam batina. Kada se navršilo 21 dan i nas je krenulo preko Zagreba, Maribora, Linca i stiglihospjeli smo u Sudete kod Bilina u Logor 10.

U Bilin smo stigli poslije podne, dana i datuma se ne sjećam. Tu su nas razmjestili po barakama. Po viđenju bilo nas je dosta poznatih, kada su nas dotjerali. Ali, nismo smijali razgovarati, nego kad u pokretu kuda nas gone, mi smo se poznati zbijali u grupa, da budemo jedan pored drugoga. Tako su nas smjestili u baraku 4 soba 2, nas 18 drugova: Berić Milan i Stojan, Miladinović Dragan, Kesić Dragan, Radunilo Mirko i Dušan, Djukić Vid, Kojić Tede, Stančić Jovan, svi iz sela Mašića, pa se zvala Mašićka baraka, te Milan Pečanac i Grgić Dragoja iz Biljevića, Mile Bavrljić, Živko i Vaso Novaković rođjenka braća iz Grbavaca, Luka Erceg, Vicanović Slavo, Perić Ostoja iz Romanovaca i Milan Vranić iz Mašića. U drugom redu baraka bio je Krunić Dragoja i Rajko iz Mašića, te Kesić Mislav da mu je bilo ime Momir, Bosnić Slavko, Vilendečić Jovan i Dimitrija, pa Topić Vujo i da ne nabrajam sve ostale. Tako je bilo prvu noć i dobili smo slamarice, punjene sa djeljom (piljevinom) od drveta i dvospratne krevete i po ćebe. Morali smo praviti krevete tako da smo legli pred zoru. Ustajanje je bilo rano, u 5 sati, umiti se. Kupatilo je bilo na sred kruga, a do njega je bila baraka za kenu. Za doručak smo dobili crnu kafu (neznem od čega je) pola litra, bez šećera i bez hljeba.

Oko logora bila je visoka taraba, a do tarabe=ograde bili su iskopani rovovi na cik, oak. Pošto prvi dan nismo bili raspoređeni u rudnike, naterali su nas da kupimo kamenje u onim rovovima. Kupili smo u stare kante i veće kutije od konzervi, a nijemci hodaju i nadgledaju, viču nam banditi. Moj otac je htio zapaliti cigaretu, pa je motao u novine, a ledja mu je prišao nijemac i udario ga nogom u ledja. Ovaj podne i brzo ustane.

Nijemac i udario ga nogom u ledja, ovaj padne i brzo ustane, a Nijemac ga šamari, tada otac htjeda da bježi preko rova i padne u rov, a švabo na njega pa udri. Tada meni pridje Vujo Topić i kaže: Što ukupiš to prospi oko sebe i opet kupi objeručke. Tada ćeš biti najbolji. Evo ovako. I ono što je ukupio kameną prosu, samo da ne vide Nijemci i kupi obema rukama. Kada su oca vratili da kupi nanovo, onda pohvali Vuju kako kupi obema rukama, a on drži kantu jednom, a jednom rukom kupi svinja banditska vikao je švabo. U tom času naredjen je Zbor, svako pred svojom barakom i onda su dolazili ~~predradnici~~ preduzimači, uzimali sebi radnike i odmah na posao neki, a neki sutra rano.

Nas su stražarno sprovodili na posao i nazad, tako 6 mjeseci, a kasnije smo išli sami na posao. Što se tiče hrane bila je vrlo slaba: 0,12 dkg hljeba, juha i 3 kuhana krompira na 24 sata, plus doručak, samo kafa ili čaj bez hljeba, a isto tako uveče, dok su u zatvorenim rudnicima imali 0,35 hljeba na 24 sata, plus za večeru kafa ili čaj 1/4 litra.

Vujo Topić i ja se nismo vidjeli, jer nismo radili zajedno. Ja sam radio u Rudniku uglja Ludvig, pa sam kasnije prenačen na Rudnik Patriju. Do prebacivanja je došlo zbog toga, kada sam radio na Lugviku bilo je teško utovarati ugalj lopatom sa Nijemcem koji radi na akord, pa sam jednom stao da ~~se oambatu~~ U tom času je naišao kraj mene predradnik Nijemac i uzeo moju lopatu da me udari. Kada sam to ugledao ja sam natisnuo pobjeći u lijevo, neznajući da lijeva obala gori. Bio je to sitni ugalj zvani "leš". Ja sam htio pobjeći na tu stranu i upadnem u vatru. Izgorjela mi je obuća i noge se popiurile (plikovi) kada sam istrčao iz vatre. Nijemac je psovao i naredio da me dvojica između sebe nose u Logor i da se javim ljekaru logorskom. Kada sam došao u Logor stari drzgovi nisu mi dali da se javim ljekaru iz razloga toga, jer se prije 15 dana razbolio Kesić Momir (sin Stojanov) iz Mašića i javio se u ambulantu u Logoru. Tamo su ga tukli kao bandita, a ne liječili i onda ga spremili u bolnicu u Duks. Drugi ili treći dan je umro. Tamo je i sahranjen. Zbog toga sam se ~~javi~~ nisam ni javio na ljekarsku pomoć, već su me drugovi nosili na posao i sa posla i radili i za mene i za seba. Sve što sam dobijao sledovanja cigareta morao sam davati predradniku da me ne prijavi.

Kada sam mogao sam hodati onda me je predradnik prekomando=

vao u drugi rudnik zvani Patrija koji je bio udaljen od toga rudnika oko 2 kilometra. Zajedno samnom prebačeni su u isti rudnik: Milan Vranić, Milan Pećanac, Rajko Krunić Mirko Radumilo, Dragoja Grgić, svi iz Mašića, osim dvojice koji su bili iz Miljevića. Nakon povratka iz rudnika Patrija sreo sam Vuju Topića. I on se vraćao sa posla, pozdravili smo se i poljubili i otišli skupa u kupatilo, gdje smo se skupa prali. Pričao mi je da radi 201 metar ~~ispod zemlje~~ pod zemljom i da se njegov rudnik zove Henloj. Svaki dan ^{kaže} neko pogine i svaki dan na Tvornici rudnika visi crna zastava. Dalje mi je pričao da je vrlo teško raditi i vrlo opasno. Pričao mi je još da će Njemačka izgubiti rat i to uskoro, pa mi je pričao kako treba što manje raditi i sabotirati, da se i tim ponaše brže okončanje rata na štetu Njemačke.

Dolazio je Vujo Topić i u Mašićku baraku i pričao kako će uskoro Rusi sa saveznicima pobijediti Hitlerovu Njemačku i da će mo biti slobodni. Išao je po čitavom Logoru to pričati. Bilo je to 1943 godine. To je doznao naš tumač Rakoš, Čeh po narodnosti, ali naš Jugoslovenski. Služio je u bivšoj Jugoslovenskoj vojsci, u gardi. Kako je došao ovamo nama za tumača, to mi nije poznato. Govorio je perfektno srpskohrvatski. Vuji Topiću je rekao kako je prijavljen komadantu Logora i da je njega komadant pozvao i raspitivao se za Vuju i da mu dostavi Vujine podatke i da Vujo odmah dodje. Bilo je to oko jedan sat poslije podne. Kada je Rakoš našao Vuju i doslovce mu rekao da odmah bježi glavom bez obzira ili će biti likvidiran (streljan), a on će kazati komadantu Logora da je na drugoj žitki, da radi od 2 do 10 noću, pa će sutra dostaviti sve tražene podatke. Vujo se do mraka sakrio, a uveče se došao pozdraviti u Mašićku sobu, s vrata rekao dobra večer i zbogom do viđjena na Kozari.

Bilo je oko 7,30 sati navečer, kada je Vujo rekao da odlazi. Drugovi su pitali kuda i ~~zašto~~ što je poludio. Odgovorio je da je tužen i da mora odmah ići, pa se sa svakim napose pozdravio. Imao je ruksak na leđima. Neko mu je dao svoju porciju hljeba, neko 3 do 4 kuvana krompira tako da se snabdio sa hranom. ^{28. 4. 44. dana.} Dávali su i novaca, neko 5 maraka, neko 10, neko 15, a ja sam imao 24 marke i sve sam dao Vuji. Kupio je sebi istog momenta šešir od Vilendečića Jovana za 12 maraka, pa na polasku kaže: "Upamtioć svake kada je Vujom otisao".

Izvan naše ograde kojom je bio ograđen logor sa zapadne strane bila je jedna baraka dugačka 60 metara, a široka 12 do 15 m. Kroz sredinu barake bio je hodnik po dužini, a lijevo i desno sobe sa duplim krevetima i ormarima. Na svakom krevetu su bile slamarice pune Djele (talasike) od drveta, na kojima se ležalo. Pola barake je bilo naseljeno sa Česima iz protektorata Čenoslovačke, a polovina je bilo nenaseljeno, ali pripremljeno za naseljavanje. Nakon 15 do 20 minuta oglasila se logorska azbuna. Kada smo sišli van vidjeli smo da gori Česka baraka, koja je bila udaljena od naše barake do 40 metara. Vatra je uzimala na na, sve veća i veća. Izašli smo ~~van kruga da bi pomogli gasiti,~~ ali se nije moglo ni blizu prici. Baraka je gorila kao bačva benzina. Plamen je bio reklo bi se do neba. Stajao sam tako i gledao, kad me neko zove "Šemso", ja se obazrem kad me zove Vujo. Iritiran Vuji, a on meni kaže: fino gori. Nek to bude za uspomenu i rpuži ruke prema vatri pa ih okreće i kaže. "To Van je za uspomenu od Vuje.

Rekao sam Vuji: Bježi, boga ti tvoga dok te nisu uhvatili i on se okreću predje preko pruge i ode na željezničku stanicu. Mene su u logoru oko 3 godine znali "Šemso", a taj su mi nadimak dali logoraši radi neke djevojke muslimanke koja se zvala Šemsa i ostalo tako čitavo vrijeme među mojim drugovima, pa i danas neko od logoraša kada se sretnemo kaže mi "Zdravo Senso".

Tako sam se ja rastao od moga dobrog druga Vuje Topića i nisam čuo za njega dok nisam došao kući. U junu 1945 godine došao je Vujo meni kući, pozdravili smo se i razgovarali o svemu pa i njegovom bježetvu iz Njemačke. Pitao sam ga kako zapali baraku, našta je on odgovorio "Unišao sam sam na ulaz kuda i ostali i otišao u dvije sobe ne naseljene i zapalio za čas po dvije slamarice i izišao kud sam i ušao. Gori brate ko benzin". Ja mu kažem da je brzo izgorjelo i došli vatrogasci i samo pojavaju vodom naše barake, a oni nisu ni gasili. Pitao sam ga kako je prošao u putu a on veli dobro. "Prebacio sam se do Beča i tu sam morao ostati nekoliko dana dok nisam dobio vezu i papire. Kad sam dobio papire fino se spremim. Uzmem torbu i stavim dva klepca, babicu i oštrilo u sjednem u voz za Zagreb. Voz ide dalje i kad je krenuo idu u kontrolu dvojica ustaša i pitaju mene šta imaš šta imaš u torbi. Ja pokažem i oni me pitaju, šta je to. Alat kažem im, kakav alat? Za kosu otkivati kad

kosim, odoh na kosidbu. Jedan ustaša kaže pokosiću ja tebe, pa nećem morati kositi, a onaj drugi kaže :Pusti budalu kraju, zar ti nije dosadilo ubijanje pametnih, što ti je stalo do budale. Vidiš da glave vrcaju, a on traži da kosi, vidiš da je budala, idemo". I tako odeše , a ja do polovine Slavonije i izidjem iz voza i polako noću do Save vode, predjem Savu sa čancem i predjem u Bosnu. Danju zamskiran, a noću putuj i tako isto noću dodjem kući, pa onda u Kozaru i dalje na posao. Evo kako vidiš dočekašmo slobodu, živi i zdravi za kojom smo toliko čeznuli". Tako završi svoju priču Vujo, o svome bjegstvu iz logora i ponovnom dolasku u Kozaru.

Mašići decembra 1987 godine

Stoko Berić, penzioner